

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті ставиться проблема соціалізації учнів на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства і роль учителя в ньому.

In the article the problem of socialization of students on the modern stage of development of informative society and role of teacher is put in him.

Традиційно у центрі уваги навчально-виховного процесу в школі стоять навчальні предмети, зокрема їх структура й зміст, методика опанування цим змістом та з'ясування шляхів досягнення результатів на рівні знань та навичок учнів, що вимагає визначення вимог до педагогічної діяльності учителя. І хоча у вимогах актуалізовані досягнення особистісних результатів учасників навчально-виховного процесу, але нинішня педагогічна практика доводить, що вони є проблематичними в зв'язку з тим, що фактично особистості є декларованими.

Серед учителів та дослідників склалася виняткова ситуація. З одного боку, є розуміння проблеми розвитку особистості засобами навчально-виховного процесу, а з іншого, турбує неготовність їх до реалізації цієї проблеми. Не виникає заперечень щодо необхідності поставити у центрі уваги навчально-виховного процесу саму особистість учня та вчителя, як його суб'єктів. Але за нинішніх умов педагогічної практики і соціального замовлення на випускника середньої школи суб'єктні відносини не є визначальними, що призводить до гальмування розвитку особистості насамперед учня. Лише в умовах особистісно орієнтованого навчання саме особистість учня виходить на передній план.

Мета статті полягає у розкритті впливу соціуму на школу, визначенні деформацій, яких зазнають вчителі і учні та виявленні шляхів виходу учасників навчального процесу із статусу, в якому опинилась освітня галузь.

Серед **завдань**, які необхідно було розв'язати, першочергове значення мали: визначення змісту соціалізації; виявлення особливостей соціалізації шкільного життя на сучасному етапі розвитку суспільства; встановлення зв'язку змін у суспільстві зі змінами в образі вчителя; виявлення тенденцій у впливі інформаційного середовища на розвиток підлітків; визначення напрямів подолання негативних явищ у освітніх закладах.

Загальновідомим є розгорнуте визначення особистості з відображенням її особливостей: особистість – людина, як продукт соціального впливу і суб'єкт міжособистісних відносин у полі соціальних інституцій, наділена свідомістю і самосвідомістю та комплексом детермінуючих (біо-, психо- і соціогенних потреб), регулюючих (соціальних настанов) та інших параметрів, здатна до прогнозування і програмування своєї діяльності щодо задоволення матеріальних і духовних потреб шляхом відтворення і творення цінностей соціального і техногенно-природного середовища в глобальному антиентропійному процесі [1].

Серед психологічних властивостей особистості, які впливають на формування і прояв її суспільних, політичних та соціальних настанов, дослідники виокремлюють властивості біологічного (темперамент, стать, вік), психологічного (емоції, воля, пам'ять, мислення, характер), соціального (настановлення, цінності, світогляд), екзистенціального рівнів (В. Ільїн, О. Шестопал), особливості темпераменту і характеру (Ю. Ірхін, Ф. Кирилюк, Л. Кремень), емоційну зрілість, соціальний інтелект, особливості локусу контролю й соціальної фрустрованості особистості (Л. Кияшко), самосвідомість індивіда, систему індивідуальних цінностей, набір особистісних характеристик (М. Владимірова), тип особистості, її “Я-концепцію” та самооцінку, когнітивний стиль, а також специфіку мотиваційного блоку – потреби, мотиви, ціннісні орієнтації (Л. Преснякова) [2; 3; 7].

Філософський словник трактує соціалізацію (лат. *socialis* – суспільний) як процес засвоєння й подальшого розвитку індивідом соціально-культурного досвіду, трудових навичок, знань, умінь, норм, цінностей, традицій, які нагромаджуються й передаються від покоління до покоління, процес включення індивіда в систему суспільних відносин і формування у нього соціальних якостей [2].

Становлення учня, як особистості, здійснюється в процесі соціалізації. Соціалізація індивіда полягає у його здатності включитись зі своїми матеріальними і духовними потребами в цілеспрямовану діяльність суб'єктів різних соціальних інституцій шляхом інтеріоризації системи соціальних настанов [6]. Основи соціалізації учня закладаються в сім'ї та школі, а саме становлення продовжується все життя.

Ми відділяємо громадянську соціалізацію від релігійної.

Вагомий внесок до з'ясування формування поняття релігійної соціалізації та визначення шляхів її формування вніс З.Фрейд своїм вченням про несвідоме. Вчений наголошував на особливій важливості дитячого і юнацького віку, коли визначається становлення світоглядних засад особистості (зокрема й сприйняття релігійних канонів) та подальша релігійна соціалізація. За З.Фрейдом, у процесі соціалізації базовими є психосексуальні стадії розвитку, в яких “розгортаються” вроджені властивості індивіда (дані Господом кожній людині) [3; 4].

Ж. Піаже, аналізуючи різні стадії розвитку особистості у громадянському суспільстві, робить акцент на когнітивні структури індивіда. Він, зокрема підкреслює, що дитина засвоює новий досвід шляхом виконання активних ролей в ключових процесах життя суспільства [7].

На нинішньому етапі державотворення в Україні процес соціалізації особистості молоді взагалі, і релігійної зокрема, відбувається під одночасним тиском демократичних і тоталітарних сил, коли більша частина суспільства готова сприйняти демократичні цінності, але мало знає про шляхи й механізми цього процесу. Майже всі суспільні ніші стали політизованими. Особливо маніпуляційним впливом користуються ЗМІ, зокрема окремі телеканали [5].

Усе більший інтерес становлять дослідження проблем причинного зв'язку впливу ЗМІ на аудиторію і зокрема на учнів загальноосвітніх шкіл та дошкільнят [3]. Це викликається зростанням криміногенної активності в різних країнах, особливо серед молоді. Хронологічний розвиток парадигми “причини – наслідки” впливу ЗМІ на аудиторію демонструє шлях, який пройшли дослідники різних країн від ранніх теорій, в яких стверджувалося, що існує простий однобічний вплив ЗМІ на аудиторію, через заперечення пасивності аудиторії до серйозного занепокоєння впливом медіа-змісту з елементами насильства на кримінальну активність молоді, її агресивність і в цілому на формування девіантної поведінки.

Останнім часом тема агресії стала, мабуть, найпопулярнішою в шкільній психології. І це не мода, а, швидше всього, реакція вчителів та психологів на безпрецедентне зростання агресії та насильства, які спостерігаються в цивілізованому суспільстві. В науковому плані постає багато питань: агресія – це характеристика тільки поведінки учня сьогоднішнього дня, тобто обов'язкова його дія, чи агресія також включає мотив, настановлення, емоцію? Як співвідносяться поняття “агресія” та “намір”? Вивчення цього співвідношення є окремою темою. Ми зупинились лише на окремих його моментах.

У психологічних та педагогічних дослідженнях до ефектів впливу агресії, яка демонструється у фільмах, на поведінку глядачів, здебільшого відносять:

- 1) навчання за допомогою спостереження. А. Бандура вважає, що людина, яка стала свідком агресії, відкриває для себе нові вербальні та фізичні реакції, яких раніше не було в її поведінковому репертуарі;
- 2) зняття заборони, яка полягає в тому, що спостереження за тим, як інші безкарно проявляють агресію, збільшує ймовірність вияву агресивних дій з боку спостерігача. За висновками О.С.Штепи, кожен третій підліток (вибірка

- респондентів з асоціальною спрямованістю) здійснював вчинки під впливом побаченого на телеекрані;
- 3) постійне спостереження за сценами насильства сприяє поступовій втраті емоційного сприйняття агресії і чужого болю, в результаті чого спостерігач не вважає насильство неприйнятною формою поведінки [4; 7];
  - 4) телевізійні сюжети, перенасичені сценами насильства і жорстокості, обумовлюють зміну індивідуального образу реальності: діти починають сприймати світ вороже налаштованим до них [3].

Проте в західній літературі існує й інша точка зору, згідно з якою перегляд дорослими фільмів і передач зі сценами насильства та агресії виконує функцію “звільнення” – глядач може безпечно ідентифікувати себе з суб'єктом агресії або пережити страх та відчуття небезпеки, дивлячись на екран, замість того, щоб переживати це в реальному житті [7]. В той же час там існує жорстке законодавство, яким дитина відділена від перегляду подібної агресії.

В ідеалі роль учителя в суспільстві, на нашу думку, полягає в тому, що він є носієм загальнолюдських і державницьких цінностей. Основним психологічним механізмом формування певних психосоціальних цінностей у дітей і підлітків та їх свідомості в цілому є так звана персоніфікація. Для дитини морально-психічні ціннісні орієнтації, як правило, персоніфіковані в образах батьків і вчителів. Саме від них вони довідуються, як личить триматися в різних ситуаціях, копіюють з них моделі соціальної поведінки. Однак, ступінь і глибина засвоєння зразків поведінки, морально-ціннісних настановлень значно залежить від ставлення учня до конкретних осіб – носіїв певних ціннісних орієнтацій. За позитивного емоційного ставлення до батьків, а пізніше й до вчителів, учень засвоює не тільки конкретний зміст процесу спілкування, але й їхнє ставлення до предметів, явищ, їх спосіб мислення, світогляд, а також звички, смаки, риси тощо. У цьому, природно, відбувається засвоєння, переймання і тих моральних цінностей, носієм яких є та чи інша людина (мати, батько, вчитель).

Вплив сьогочасних трансформаційних тенденцій призвів до того, що в Україні відбулися суттєві зміни в шкільній системі, в самій сутності образу вчителя та його формування у свідомості учнів. Таке приводить до розмивання норми поведінки і всездозволеності. Яким чином розглядаються обов'язки і роль учителя в суспільстві? Як зовнішній світ звертається до нього? Чого учень очікує від учителя? Здебільшого це невідомо. Нині або існує постійна суперечність між заявами і деклараціями суспільства, держави та реальностями щодо функцій і образу вчителя, або не існує зовсім сталих уявлень щодо того, хто має виступати в образі вчителя і які функції він повинен виконувати. Образ учителя став виразником неусвідомлюваних прагнень і очікувань великих мас людей – як дорослих, так і дітей.

Навчання – це велика праця. Вимога школи – робити не те, що забажається, а те, чого вимагає від школяра державний стандарт освіти через вчителя та режим школи. Ці вимоги такі: треба зробити точно і вчасно, а також уміти погоджувати свої дії і бажання з учнями-однолітками. Навчальна діяльність викликає нові переживання, бажання, очікування успіху, а також побоювання неуспіху. Праця, трудові зусилля стають соціалізуючим фактором, який і вимагає змагатися з іншими. І часто саме обдаровані учні з різних причин починають не встигати у засвоєнні знань, у зв'язку з чим блокується нормальний процес їх соціалізації.

Л. Божович, Л. Венгер, Н. Лейтес, В. Сорокіна вважають, що об'єктивними передумовами психологічних труднощів при вступі учня до школи є набуття ним нового статусу, статусу школяра, формування внутрішньої позиції, що потребує від дитини складної психологічної перебудови. До суб'єктивних передумов виникнення труднощів психологи відносять брак у дитини необхідного для школи досвіду, соціального спілкування або негативний досвід відвідування дитячих дошкільних закладів, недостатню психологічну підготовку, індивідуальні особливості дитини, які утруднюють процес становлення школяра: замкненість, нерішучість, агресивність, неуважність тощо [3].

Перехід до нового етапу життя припускає побудову нової шкільної гармонії відносин дитини з однолітками. Стан обдарованого учня в класі також залежить від оцінки його вчителем. Іноді необачно сказане учневі слово на багато років може зіпсувати взаємини учня з класом. Вхідження в новий класний колектив, пристосування до його колективних норм відбувається за участю батьків і вчителів, які допомагають з'ясувати нову роль учня, навчають його правильній поведінці. Вправлення дітей у добрих вчинках і діях – все це важливі складові елементи соціалізації молодшого школяра.

У психології підлітковий вік фундаментально описаний у працях таких дослідників, як Л. Виготський, А. Захаров, О. Леонт'єв, Л. Божович, Н. Неймарк, Д. Фельдштейн, Д. Ельконін [1; 3] та інші.

Л. Виготський вважав, що особливості перебігу і тривалість підліткового віку помітно варіюють залежно від рівня розвитку суспільства, що саме в підлітковому віці вплив середовища на розвиток мислення набуває особливої значущості [3]. Формування особистості в підлітковому і юнацькому віці залежить від якості фонових чинників впливу, тобто від інформаційного середовища.

Ми погоджуємось з точкою зору, що в підлітковому віці активно відбуваються два процеси: поглиблення самопізнання (побудова цілісного уявлення про себе, вироблення індивідуальності, неповторності) і свідомо цілеспрямована самосоціалізація (вироблення особистісних якостей, моральних норм, ціннісних орієнтацій, що відповідають вимогам суспільства). Психолого-педагогічні дослідження свідчать, що саме в цьому віці значно підвищується інтерес не тільки до власного зовнішнього і внутрішнього світу, а й до світу інших людей. У цьому віці, згідно з Ж. Піаже, розвивається формальне мислення, остаточно формується особистість, вибудовується програма життя. Зміст підліткового віку С. Холл описав як кризу самосвідомості, подолавши яку учень здобуває “відчуття індивідуальності” [1; 3; 7].

Частина дослідників вважає, що учнівські аудиторії розрізняються на чотири її типи: аудиторія з пасивно-споживацьким ставленням; активна, соціально зріла; інфантильна, з несформованими інтересами; „домашня”, зі стійкою системою інтересів у сфері дозвілля. З маси читачів, слухачів, глядачів виділяється три типи аудиторії в залежності від її орієнтації на ті чи інші джерела інформації: духовно-особистісний, професійно-функціональний, споживацький [5].

Наслідки психолого-педагогічних досліджень дають підставу зробити висновок про те, що підлітки опинилися на роздоріжжі, так як ще не утвердились загальнонаціональні ідеали, які виступають найістотнішою характеристикою особистості і найвищою формою моральних цінностей. Проведене нами опитування школярів віком 12-16 років показало, що нині вони переважно жадають матеріальних благ. Ніхто сьогодні не знає, які заняття потрібно мати, як необхідно чи бажано виховувати наших майбутніх громадян, щоб вони змогли з успіхом вижити у нинішніх умовах. Є фактом уникнення держави і суспільства, під гаслом демократизації та вивільнення свободи, від формування суспільної свідомості, від школи, від змісту виховання і становлення образу вихователя, що призвело до девальвації цінностей, заперечення вікових традицій освіти. Наслідування західних зразків не може спрацювати в силу особливостей українського менталітету. За умов існування в суспільстві розбіжностей між декларованими і реальними нормами і цінностями, реальності соціальної нерівності, непередбачуваності майбутнього, надзвичайно слабкого соціального захисту, в цілому стає закономірним підвищення тривожності і виникнення болісного стану конфліктних напружень особливо в учнів старших класів.

Підлітки, в силу особливостей свого віку, вишукують в своєму середовищі зразки поведінки і готові йти за тими, хто пропонує їм певну систему цінностей, які потенційно здатні виступити регуляторами їх поведінки і впливати на формування настановлень або атитюдів – ставлення особистості до самої себе і об'єктів зовнішнього світу, а також надати юнакові впевненості в собі й розібратися із реаліями сьогодення та спрогнозувати майбутнє.

Батьки в багатьох випадках втрачають авторитет, оскільки їх досвід молодь вважає не переконливим для себе.

Виходячи з викладеного, визначили місце вчителя в соціалізації учнів у сучасному інформаційному середовищі. Це місце визначається такими мотивами та факторами:

1. Регулятором, зразком і чи не головним агентом соціалізації, соціокультурним і виховним центром, мікрокосмосом для молоді, яка навчається і водночас включається в широкий соціум в умовах трансформаційних тенденцій, може виступити школа і вчитель, які оволоділи сучасними тенденціями інформацізації всіх сфер життя. Ці агенти соціалізації спроможні забезпечити учням відносно стабільну систему уявлень, норм, цінностей, формувати особистість, долати кризові явища у сфері картини світу тощо. Для цього вчителю важливо виступити зразком для наслідування, ідеалом, який підлягає безумовному наслідуванню. Це необхідно передавати і батькам.

2. У випадку невідповідності учителя бути таким зразком, закономірно актуалізується проблема впливу інших агентів соціалізації (інформаційних, політичних, культурних, ідеологічних тощо) на процес становлення особистості учня. Цей вплив найчастіше носить руйнівний характер, оскільки насичений пропагандою культу сили, індивідуалізму й агресивної конкуренції.

3. Життя розпорядилось так, що в школу приходять нові соціальні реалії, обумовлені зміною економічних структур, норм політичного життя, істотною переорієнтацією в світогляді. Важливу роль почала відігравати структурно-функціональна організація школи як соціального інституту, що сприяє прийняттю соціокультурних цінностей і адаптивності до ментальних змін.

У сучасній Україні вказаний фактор набуває чи не найбільшого значення, оскільки зачіпає соціогенетичну та соціокультурну сфери життєдіяльності народу. Трансформаційні процеси, насамперед, у соціально-економічній сфері, формуванні нової соціально-політичної системи, заснованої на цінностях індивідуалізму, сприяють перебудові усталених стереотипів, уявлень, настановлень щодо ролі, місця і функції школи, шкільної освіти і особистості вчителя. Одночасно, з іншої сторони, виступають історичні християнські традиції українського народу. Це якраз і ставить школу у невизначеність ціннісних орієнтирів, хоч усі розуміють, що школа і вчитель мають бути гнучкими й адаптивними до цих змін, а з іншого – бути здатними до самопізнання і рефлексії щодо соціальних очікувань і ціннісних уявлень молоді про роль і завдання школи в цьому мінливому світі.

4. Вчитель інформаційного ХХІ століття – це людина з планетарним мисленням. Місія вчителя нової формації не може обмежуватися наданням знань і умінь, а також фіксацією радикальних перетворень, що відбуваються в світі. Місія вчителя нової України – бути аналітиком, йти попереду політики в розумінні формування громадянина цивілізованої Європи. Тому вчитель сам повинен володіти системою загальнолюдських цінностей, високою культурою, мати високі моральні принципи. Він має бути здатним протистояти антикультурі, пропаганді насильства, уміти серед потужного потоку інформації віднаходити найважливіше, швидко реагувати на зміни в інформаційному середовищі, динамічно освоювати соціально-психологічні інновації, визначати й переглядати своє місце в суспільному і професійному житті [2; 7].

5. Ми вважаємо реалістичною точку зору, що в цілому масова педагогічна свідомість є багатоплановим феноменом, у якому можна виокремити аспекти: історико-педагогічний, науково-педагогічний, соціально-педагогічний, економіко-педагогічний, культурно-педагогічний, етно-педагогічний, релігійно-педагогічний тощо.

6. Аналізуючи проблему місця учителя в суспільстві, ми прийшли до висновку, що нині українське учительство потрапило між політичною і педагогічною елітою та народом і перебуває в стані нестійкої рівноваги. З проміжного, нестійкого соціального розташування вчительства можна вивести низку рис педагогічної свідомості, що є симбіозом рис “лицарської етики” та “дрібнобуржуазії”, котра також завжди перебувала в серединному місці.

7. Для вчительства характерне миролюбство, прагнення до безпеки. Попри те, що воно більше, ніж будь-хто, втратило внаслідок політичних, економічних та психосоціальних криз. Вчительство взагалі не бажає втручатися в “класову боротьбу” і “грубу політику”. Воно керується декларованою любов'ю до дітей і шукає мирних рішень. Воно, як правило, є апологетом будь-якої чинної влади і слухняно виконує прями й непрямі її настанови. В умовах нестабільності як виконавської, так і представницької влади формується нестабільне соціальне лице й учителя, який щоденно йде до учнів на уроки і підсвідомо передає нестабільність дітям.

Таке приводить до того, що будь-яка ініціатива знизу, крім політичної, не заохочується. Процвітає байдужість до учительської справи, яка виконується як повинність кріпака. Психологічне приниження статусу вчителя соціумом проявляється у ставленні до нього керівництва, батьків і навіть дітей. Відчуття ж приниженості не стимулює до професійного й культурного зростання. А, як відомо, раб може виховати тільки раба.

8. Ми провели порівняльний аналіз форм і методів управління навчальним процесом під час лекцій та практичних занять в ряді педуніверситетів. Було з'ясовано, що у професійній підготовці вчителів і шкільних психологів бракує головного – методології і методів реалізації дитячої душі, формування цілісності дитячої психіки. Вчителів готують як управлінця, а не як менеджера дитячих душ. Проте це окрема тема для дослідження.

9. Негативні риси могли б і не проявлятися, якби вчительство перебувало в суспільстві під впливом взірців аристократизму. Проте наш учитель відійшов від цих взірців ще за соціалізму, а в період нинішнього дикого, нецивілізованого, антидуховного перерозподілу статусів, грошей і влади він підпав під вплив антивзірців. Під цей же вплив потрапила й молодь.

10. Вчительство є соціальною групою, в якій функціонує особливий тип педагогічної свідомості, в якій схильність до санкціонування діяльності і поведінки інших проявляється особливо яскраво. Можливо, тому, що воно хоче протиставити свою, вищу вчительську мораль менш суворій моралі батьків, а ще менш суворої моралі вулиці. Може, тому, що абсолютно “безкорисливе” невдоволення поведінкою інших, схильність до методів покарання, посиленого контролю за чужим життям містять у собі щось дуже приховане в педагогічному несвідомому, щось дуже глибоке, те, що К. Юнг називав архетипом Тіні. Як висловився М. Слюсаревський, вчителі чимось схожі на батьків, за якими постійно спостерігають діти і яких (дітей) вони (вчителі, батьки) побоюються; а тому краще попередити наступ всевидящих дітей на вади дорослих і захиститися, напавши першими [1, 56].

Висновок: Для виконання функцій оновлення свого середовища вчительство повинне мати відповідну організацію із статутом, у якому визначено місію вчителя, його права і обов'язки тощо, а також колективний дух, волю до захисту своїх інтересів як державних. Вчительство має культивувати власний простір у соціальній структурі, а кожна школа – власну унікальну атмосферу, унікальне середовище, аби у це середовище можна було б приймати дітей. Ці середовища не повинні бути схожими на батьківські чи вуличні. В них має бути своя субкультура (включаючи й уніформу), яку неможливо похитнути жодними зовнішніми змінами. Сучасні “типи” шкіл – це зародок багатобарвного педагогічного простору майбутнього, якого так потребує дитяча психіка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Собчик Л.М. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики. – СПб.: Изд-во “Речь”, 2003. – 340 с.
2. Білик М.В. Особистісні чинники формування ідейно-політичних настанов студентської молоді // Соціальна психологія, № 1(15), 2006. – С.50-61.
3. Штепа О.С. Формування особистісної зрілості у підлітковому та юнацькому віці // Соціальна психологія, № 1(15), 2006. – С. 129-146.
4. Гут М.М. Динамика информационно-педагогического созревания личности // Соционика, ментология и психология личности. № 5, 1997. С. 62-66.

5. Токарева Л. Соціалізація і розвиток обдарованого молодшого учня // Соціальна психологія, № 1(15), 2006. – С. 94-102.
6. Колісник О. Духовний саморозвиток особистості // Соціальна психологія, № 1(15), 2006. – С.62-77.
7. Орбан-Лембрик Л. Прикладна соціальна психологія: досвід та перспектива розвитку // Соціальна психологія, № 2(16), 2006. – С. 31-47.

УДК 37.06:372.31:316.62

Панагушина О.Є.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У ВІЛЬНИЙ ВІД НАВЧАННЯ ЧАС

Автор статті розглядає причини і фактори, що спонукають до організації соціально-педагогічної роботи, спрямованої на створення умов для ефективного функціонування молодіжних організацій, діяльність яких суттєво впливає на соціалізацію підлітків у вільний від навчання час.

The author of the article consider the reasons and factors, which make for the organization of pedagogical work, directed to the creation of conditions for the effective functioning of the youth organizations, the activities of which have an essential impact on the process of teenagers' socialization in the leisure time.

Сучасне суспільство потребує від молодої людини особистої цілісності, здатності до життєтворчості й уміння перетворювати, „олюднювати” суспільні відносини. Соціалізація підлітків, їх безболісне входження у світ цінностей – важливе завдання школи, сім'ї, інших соціальних інститутів, які мають формувати і виховувати соціально активну, творчу, гуманістично спрямовану особистість.

Проблеми соціалізації особистості досліджували Г.Андрєєва, О.Вакуленко, А.Капська, І.Кон, Л.Мархадаєв, А.Мудрик, Н.Лавриченко, М.Лукашевич, В.Оржеховська, В.Сорочинська та інші науковці. Однак вони на сьогодні, по-перше, залишаються актуальними, а по-друге – недостатньо вивченими. Так, у суспільстві існує гостра потреба дослідження соціально-педагогічних і моральних аспектів соціалізації дітей підліткового віку. Це зумовлює необхідність ґрунтовнішого розгляду причин і факторів, які спонукають до організації соціально-педагогічної роботи, спрямованої на створення умов для ефективного функціонування молодіжних організацій, їхнього впливу на соціалізацію підлітків, що і стало метою даної статті.

Слід зазначити, що соціалізація підлітків залежить від того наскільки змістовним є їхнє дозвілля та якою мірою обізнані педагоги зі складними процесами, що відбуваються у молодіжно-підлітковому середовищі; від того наскільки вони розуміють специфіку вікової самодіяльної творчості підростаючого покоління, котра найбільше виражається саме у вільний від навчання час; від уміння і бажання спрямовувати її у позитивному напрямку.

Педагогам необхідно також ураховувати те, що в сучасному підлітковому середовищі, на жаль, часто формуються інфантильність, соціальна несвідомість, інертність, байдужість до колективних справ, громадського життя. Нерозв'язані суспільством і особистістю проблеми соціалізації, адаптації, інтеграції, самоствердження породжують соціально-психологічні явища, які відображаються у маргіналізмі, парадоксальній ідентифікації – епажі, радикалізмі, криміналізації, десоціалізації підлітків.

У процесі свого становлення підростаюче покоління часом вступає в конфлікт із соціальною системою на всіх її рівнях. Це породжує різноманітні відхилення від норм поведінки (девіантність) – проблему, яку необхідно вирішувати за допомогою таких